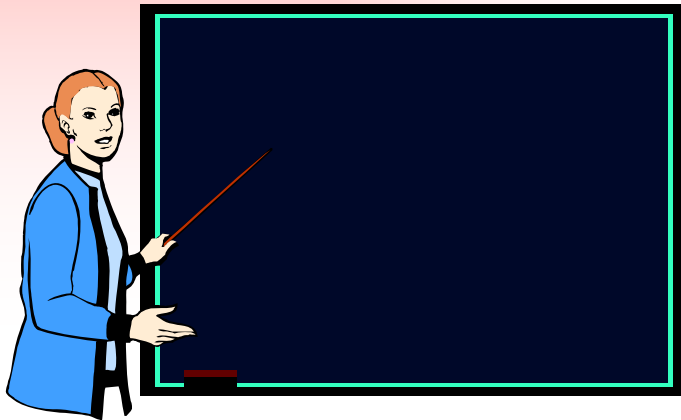

การบริหารฐานโรงเรียน (SCHOOL BASED MANAGEMENT) : มิติใหม่ของการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

โดย
ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

1. ระบบบริหารราชการแผ่นดินกับระบบบริหารการศึกษา

1.1 ระบบราชการ

- (1) ส่วนกลาง : กระทรวง ทบวง กรม
- (2) ส่วนภูมิภาค : จังหวัด อำเภอ
- (3) ส่วนท้องถิ่น : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
(กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา
เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด
องค์การบริหารส่วนตำบล)

**1.2 การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยรัฐ
จะจัดเองหรือให้ท้องถิ่นหรือเอกชนจัดก็ได้
โดยมีกระทรวงศึกษาธิการทำหน้าที่ ส่งเสริม
และกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท**

**1.3 ระบบบริหารการศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่ง
ของระบบบริหารราชการแผ่นดิน**

2. อดีต: ก่อนการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2542

2.1 ขาดเอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบาย การบริหาร การศึกษากระจายอยู่หลายกระทรวง

2.2 รวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง การบริหารแบบแยกส่วน และฐานกรม

2.3 เป็นระบบราชการจัด ไม่คล่องตัว ไร้ประสิทธิภาพ

2.4 ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

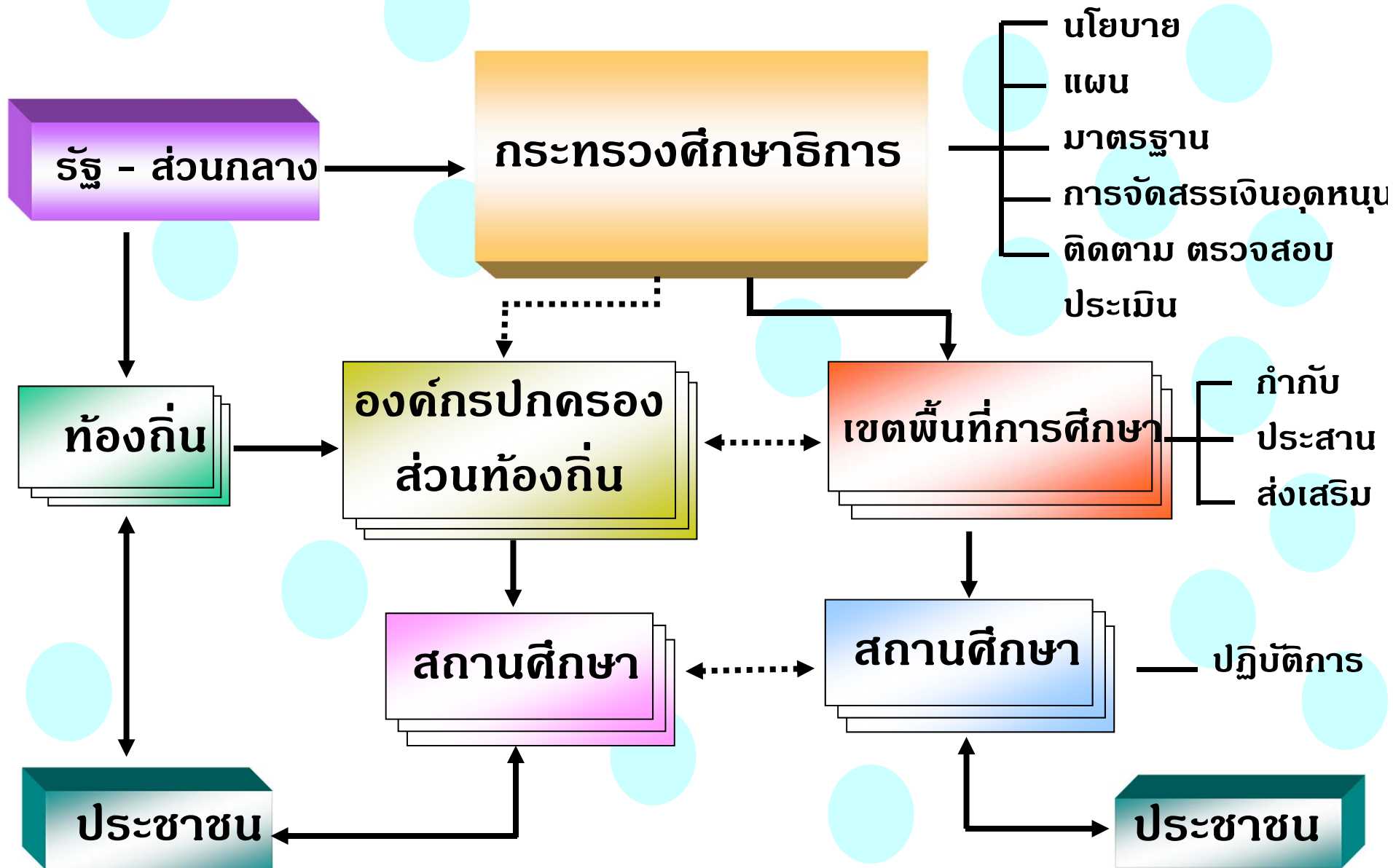
2.5 ขาดการติดตามตรวจสอบและประเมินผลที่มี ประสิทธิภาพ

3. ปัจจุบัน : หลังการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2542

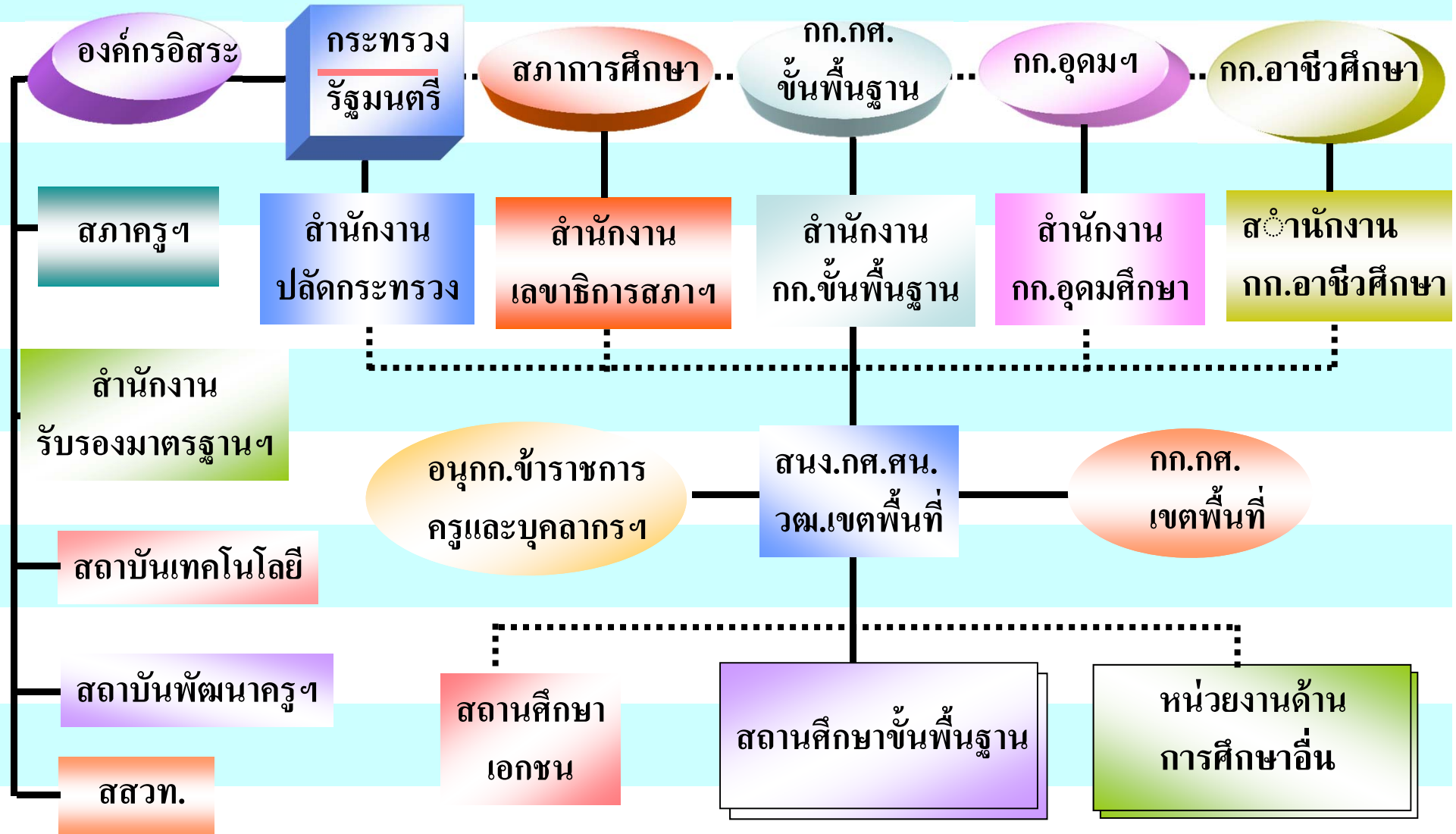
3.1 หลักการจัดระบบบริหารการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ

- (1) เอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบาย
และมีความ หลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา
สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

แผนภูมิ การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

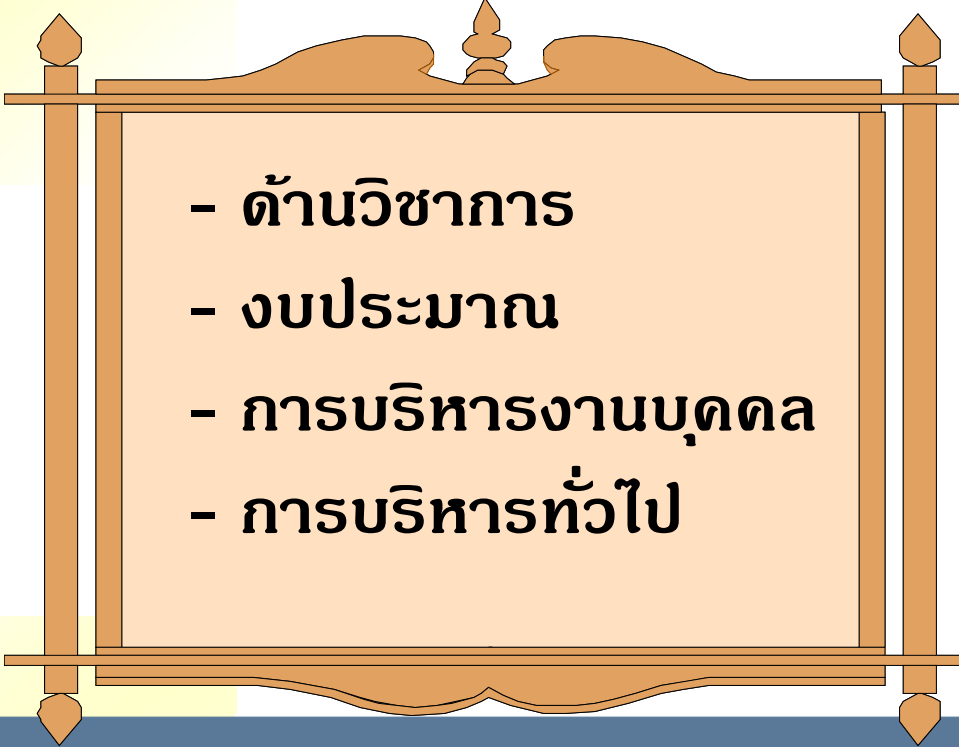

แผนภูมิโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ

ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน สถาบันสังคมต่างๆ

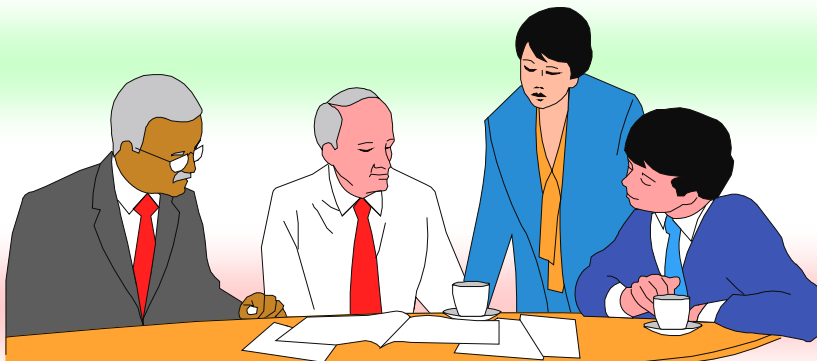
3.2 การกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา ไปยังเขตพื้นที่ และสถานศึกษาโดยตรง (ม.39)

-
- ด้านวิชาการ
  - งบประมาณ
  - การบริหารงานบุคคล
  - การบริหารทั่วไป

* เปลี่ยนจากการบริหารฐานกรม (DEPARTMENT BASED MANAGEMENT) เป็นการบริหารฐานโรงเรียน (SCHOOL BASED MANAGEMENT) ยึดสถานศึกษาเป็นสำคัญ

**3.3 ใช้รูปแบบการบริหารโดยคณะบุคคล(คณะกรรมการ)
เพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (STAKEHOLDERS)
ทุกระดับ ส่วนกลาง เขตพื้นที่ สถานศึกษา**

แผนภูมิโครงสร้างองค์การการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการและสำนักงานฯ
ส่วนกลาง

- นโยบาย แผนพัฒนา
- มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลาง
- การสนับสนุนทรัพยากร
- การติดตามตรวจสอบและประเมินผล

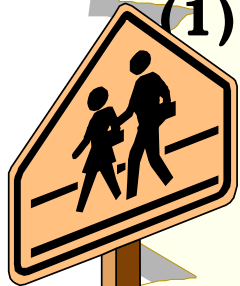
คณะกรรมการและสำนักงานฯ
เขตพื้นที่

- กำกับดูแล จัดตั้งยุบรวม เลิก สถานศึกษา
- ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชน
- ประสานและส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวและองค์กรและสถาบันสังคม

คณะกรรมการและสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

- กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการที่ก่อให้เกิดผลการศึกษา

3.4 ฐานะและบทบาทของเขตพื้นที่การศึกษา

(1) เป็นหน่วยรองรับการกระจายอำนาจ การบริหารและการ
จัด

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับท้องถิ่น เชื่อมโยงระหว่าง
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนกลาง
และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในชุมชน

(2) เป็นตัวแทนราชการส่วนกลาง มีฐานะเป็นหน่วยราชการ
ส่วนกลางที่ไปตั้งอยู่ในท้องถิ่น อยู่ในสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(3) เป็นผู้กำกับและบังคับบัญชา สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ
ในเขตพื้นที่

3.5 เขตพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ

- (1) ขนาดความพอดี – ปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม ความเป็นท้องถิ่น
- (2) การมีส่วนร่วมของประชาชน ความเป็นตัวแทนและคุณภาพของคณะกรรมการ
- (3) การแบ่ง อำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์กับสถานศึกษา ตาม มาตรา 39 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ - กระจายอำนาจ- กระจุกอำนาจ
- (4) การจัดองค์กรที่กระชับรัด ประหยัด มีประสิทธิภาพ
- (5) ผู้บริหารและบุคลากรมืออาชีพ

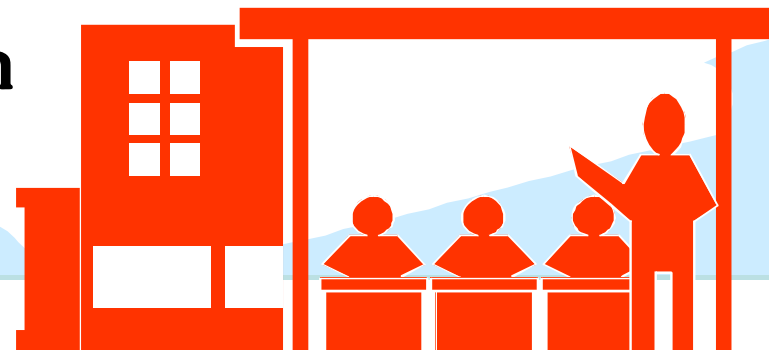

3.6 ฐานะและบทบาทของโรงเรียน

(1) เป็นหน่วยปฏิบัติการ ที่ก่อให้เกิด
ผลทางการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ

(2) เป็นหน่วยรองรับการกระจายอำนาจการบริหารและ
การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในชุมชนและท้องถิ่น

(3) เป็นสถาบันหลักของชุมชน ที่ประชาชน มีสิทธิ และ
มีส่วนร่วมมากที่สุด

3.7 ความเป็นนิติบุคคลในการบริหารฐานโรงเรียน

- นิติบุคคล หมายถึง องค์กร หรือ คณะบุคคล ซึ่งกฎหมายสมมุติให้เป็นบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย
- โรงเรียนนิติบุคคล สองแบบ
  - (1) แบบองค์การมหาชน ตาม พ.ร.บ. องค์การมหาชน พ.ศ.2542
  - (2) แบบส่วนราชการ ตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ และตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ

3.8 โรงเรียนนิติบุคคลนั้น สำคัญไฉน

- (1) เป็นการรับรองฐานะ และให้ความสำคัญกับโรงเรียน**
- (2) เป็นการสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้แก่โรงเรียน
ตามมาตรา 59 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ**
- (3) เป็นฐานรองรับการกระจายอำนาจ ตามมาตรา 39 ของ
พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ**
- (4) เป็นการเร่งสร้างความพร้อมให้โรงเรียนสามารถบริหาร
และจัดการศึกษาเบ็ดเสร็จและสิ้นสุดในระดับ**

สถานศึกษา

**ความเป็นนิติบุคคลของโรงเรียนขั้นพื้นฐาน จะสมบูรณ์ ต้องมีการ
ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้โรงเรียน มีสิทธิและ
หน้าที่ครบถ้วน ทำนองเดียวกันกับโรงเรียนองค์การมหาชน**

4. มาตรฐานการศึกษาของชาติ

มาตรฐานการศึกษาของชาติ

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก
คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

*มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา
จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ
และการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
สังคมแห่งความรู้
การสร้างวิถีการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง

มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้

มาตรฐานที่ 1
คุณลักษณะของคนไทย
ที่พึงประสงค์
ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก
คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี
และมีความสุข

1.1 กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.2 ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอ
ในการดำรงชีวิต

1.3 ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

1.4 ทักษะทางสังคม

1.5 คุณธรรม จิตสำนึก และ
จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและ
พลโลก

มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้

*มาตรฐานที่ 2 แนวการจัด การศึกษา

จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนา
ผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหาร
โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

2.1 การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และ
สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้
พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2.2 มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู
คณาจารย์และบุคลากรทางการ
ศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

*2.3 มีการบริหารจัดการ
ที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคม
แห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้
การสร้างวิถีการเรียนรู้และแหล่งการ
เรียนรู้ให้เข้มแข็ง

3.1 การบริการวิชาการและสร้างความ
ร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้
เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่ง
ความรู้

3.2 การศึกษาวิจัยสร้างเสริม
สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไก
การเรียนรู้

3.3 การสร้างและการจัดการ
ความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

แนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติไปสู่การปฏิบัติ

คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้นำ
มาตรฐานการศึกษาของชาติไปสู่การปฏิบัติ
เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2547

สกศ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

มาตรฐานการศึกษาของชาติ

สพฐ.

สำนักงาน

คณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน
สถานศึกษา

สอศ.

สำนักงาน

คณะกรรมการ
การอาชีวศึกษา
สถานศึกษา

สกอ.

สำนักงาน

คณะกรรมการ
การอุดมศึกษา
สถานศึกษา

- กระทรวงที่เกี่ยวข้อง
- ภาคเอกชน
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- สถานศึกษา

สมศ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและ
ประเมินคุณภาพศึกษา

ประเมินคุณภาพภายนอก

ประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาประเมินผลการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

5.แนวทางสู่การบริหารฐานโรงเรียน

5.1โดยนิตินัย มีกฎหมายหลักรองรับ

- การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา (พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ม.39)
- การประกันคุณภาพการศึกษา (พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ หมวด 6 มาตรา 47- 51) สถานศึกษา เป็นหน่วยรับผิดชอบคุณภาพ
- โรงเรียนนิติบุคคล (พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ม.35)

5.1 โดยนิตินัย มีกฎหมายหลักรองรับ (ต่อ)

- อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการครูฯ ม.26 – 27)
- มาตรฐานการศึกษาของชาติ (มติ ค.ร.ม. ตุลาคม 2547)
- การบริหารมืออาชีพ (ข้อบังคับคุรุสภา 2548)

5.2 โดยพฤตินัย - การปฏิบัติ

- การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษายังไม่สมบูรณ์
- การจัดระบบและการวางระเบียบรองรับ SBM ยังไม่ครบถ้วน